

րութեանը համար իրաւունք կունենան կամ ամէն ազգի ու ամէն աշխարհքի պարծանք սեպուելու, և կամ իրենք միայն մէկտեղ՝ զատ ազգ մը կամ ցեղ մը համարուելու, հասարակ մարդիկներէն վեր ու գերազանց: Բայտիսի կարգէ գուրս մարդիկներէն մէկն էր Սարկոս Տուղղիոս Վիկերոն, հռովմայեցւոց լեզուին զարդարողը, և մարդկային ճարտասանութեան օրինակն ու պարծանքը: Բրիտոսէ 106 տարի առաջ ծնաւ Վիկերոն հռոմ քաղքին մօտերը, ու միայն իրեն արդիւնքովը թէ ուսմանց և թէ իշխանութեանց մէջ շատ առաջ երթալէն ետքը, երբոր հռովմայեցւոց տերութիւնը հոկտաւիոս, Բնտոնիոս ու Եպիդոս անունով եռապետներուն ձեռքը անցաւ, անոնց թշնամիներուն հետ Վիկերոն ալ թըրին բերանը գնաց 64 տարեկան:

Պզտիկուց ի վեր խիստ ուսումնասէր էր կրսէն. հռոմին մէջ գտնուած երեւելի վարպետներուն աշկերտը ըլլալէն ետեւ, իրեն ուսմունքը աւելի կատարելագործելու համար յունաստան անցաւ, որ ան ատենը խիստ ծաղկած էր: Բմէն տեսակ ուսման ձեռք զարկաւ, և ամէնուն մէջ ալ անուանի եղաւ. ճարտասանութեան կողմանէ Վեմոսթենէսին հաւասարեցաւ, ու գրեթէ գերազանցեց ալ. փիլիսոփայութեան կողմանէ Պլատոնին հասաւ, և թղթագրութեան ոճին կողմանէ յունաց ու հռովմայեցւոց վարպետներէն ալ շատ վեր անցաւ: Վիկերոնին փառքը անմահացընող գրուածքներն են իրեն ճառերը, թղթերը, և ճարտասանական ու փիլիսոփայական գրքերը:

Ճարտասանութե կողմանէ թեպէտ և Վեմոսթենէսին կրակը կամ կայծակը չունի, ինչպէս ինքն ալ կը զրուցէր, բայց նոր նոր գիւտերու և աղուոր դարձուածքներու կողմանէ անկէ ալ վեր է: Բնտանեկան թղթերը առ Բնտիկոս, առ Բրուտոս, առ Վուլինտոս, խիստ անուանի են՝ ոճին

յստակութեանը, և ամէն կողմանէ շատ կատարելութեանցը համար: Իրեն ճարտասանական և փիլիսոփայական գրքերը կարգաւու ատեն մարդ կըսքանչանայ վեմոսթենէսն ու պարզութեանը վրայ:

Յառաջ Պապաճիյ ըսուած գիրքը խիստ անուանի է ուղիղ բարոյականին ու խելացի և յստակ ոճին համար. ասոր հայերէնը որ շատոնց թարգմանած է, յուսանք որ քիչ ատենէն կըտպուի:

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻՔ

Պորթաճ ապակիներն ու յախճապակէ անօթները հայցենելու սոսինջ:

Եւրոմը մէջ գիր ունկի մը ձիւթ¹, ասոր վրայ լեցուր այնչափ գինիի ու գիւթ² որ ձիւթը լուծի. ուրիշ ամանով լուծէ ունկի մը ձկան սոսինձ³ պարզ ջրի մէջ: Երբոր աս ձկան սոսինձը ջրին մէջ աղէկ մը կըկակըղնայ, գիր անիկայ ումի կամ ցքի մէջ, որպէս զի լուծուի ու թանձրանայ. ան ատեն մէջը աւելցուր ունկի մը ամմոնիաքի խէժ⁴ փոշի դարձած. աս երկու խառնուրդը, այսինքն ձիւթն ու ձկան սոսինձը լեցուր հողէ ամանի մը մէջ, ու չափաւոր ջերմութե գիր: Երբոր աս ամէն նիւթերը կըմիանան ու բոլորը մէկ զանգուած կամ հեղուկ մը կըգառնայ, գիր մէկ շիշի մը մէջ ու բերանը ամուր մը գոցէ: Երբոր կուզես աս սոսնձէն գործածել, առ շիշը՝ տաք ջրի մէջ դիր, ու ան ապակէ կամ յախճապակէ նիւթերն ալ որ կուզես կայցընել տաքցուր: Բղէկ կըլլայ որ կայցընելն ետքը 12 ժամի չափ ան կտորները մէկմէկու հետ կպած կենան՝ ինչուան որ սոսինձը չորնայ. անկէ ետքը ան կպած տեղն ալ չկտրած տեղերուն պէս ամուր կըմնայ:

1 Սաղլ:

2 Լաքող, քրարկ օղի:

3 Պալէժ Բոսթալ:

Ս՝ Բաժաններէն՝ աղապէս Գնարք :

Ա՛յլ պղտի կլորկեկ բարակ շիշ՝ մը՝
2 կամ 3 բթաչափ տրամագծով . աս
շիշին իրեք մասին երկուքը զօրաւոր
քաղախով լեցուր , բերանն ալ սուն-
կով՝ ամուր մը գոցէ : Սունկին մէջ
տեղը ծակէ ու ապակէ բարակ խու-
ղովակ մը անցուր՝ չորս բթաչափ եր-
կայնութեամբ . ան խողովակին մէ-
կալ ծայրը կանթեղին բոցին բռնէ
ինչուան որ հալի ու ծակը ամենաբա-
րակ ըլլայ : Ատքը ան շիշը առ , քիչ
մը այրած ածուխի կրակին վրայ դիր .
երբոր կրակի եռալ՝ խողովակին բա-
րակ ծակէն շոգին յորդութիւն գուրս
կելլէ , սենեկին մէջ կը տարածուի , և
մոծակները խումբ խումբ պատուհան
ներէն դուրս կը փախչին . իսկ անոնք
որ շոգին ելած տեղէն կանցնին՝ կի-
սամեռ գետին կը թափին : Այրբոր
քաղախը խիստ կը քիչնայ ու տակի
դիրտը միայն կը մնայ , պէտք է թափել
անիկայ ու մէջը նոր քաղախ դնել :
Ա՛յլ աղէկ կըլլայ աս գործողութիւնը
թէ որ սենեակը մթնցընէն ետ-
քը ընես . այսինքն պատուհաններուն
փեղկերը գոցես ու մէկ հատը միայն
կէս մը բաց թողուս . նմանապէս գի-
շերը կուզես ընել նէ՝ սենեկիդ դռնէն
դուրս ճրագ մը վառէ , դուռդ ալ վրայ
ըրէ , անանկ որ քիչ մը բացուած մնայ .
մոծակները լոյսը տեսնելով՝ դէպ ՚ի
ան կողմը կը թռչին ու շուտով դուրս
կելլեն :

Կաթնհորոյս հովերուն դեղ :

Կովերը երբեմն մասնաւոր հիւանդ
գութի մը կուենան որ անով իրենց

1 Սիւրի - Ինէ : 2 Փո-ււտ-4 շիշ : 3 Սոն-Բար :

կաթը կը վազէ . աս բանիս այսպիսի
պարզ դեղ մը գտաւ Կերէն՝ անունով
Փարիզուերներէ թիշկը : Բարիկաւը
կառնէ ու քաղախով կը շաղուէ . ան
զանգուածէն կովուն ծիծերուն վրայ
կը դնէ՝ ու օրը երկու անգամ կը փոխէ :
Սուրիշներն ալ աս բանս փորձեցին որ
յաջողեցաւ :

Ս՝ Էրնոպոլեան՝ դեղ :

ՊԵՐԼԻՆԻ Խալէր անունով երեւելի
բժիշկը առջինը եղաւ որ աս հիւանդ-
ութեան դէմ լեղակ՝ գործածեց :
Չափը աս է . փոշի դարձած լեղակ
1 ունկի (8 տրամ) . ծեծած համեմ
մը 1 տրամ , այնչափ ալ շաքարաջուր՝
որով աս նիւթերս կարենան շաղուիլ
ու թանձրանալ : Առջի բերան աս
չափին կէսը մէկ օր մը կուտաս հի-
ւանդին , կէսն ալ երկրորդ օրը . քանի
մը օրէն ետքը այնչափը մէկ օրուան
մէջ ալ կրնաս տալ , և հիւանդին
ծանրութիւնը նայելով՝ լեղակը վեցէն
ինչուան ութը տրամ կրնաս տալ օ-
րուան մէջ : Այլ դեղը փորձերով շատ
յաջողեցաւ . 26 վերնոտներէն վեցը
բոլորովին առողջացան և հիւանդու-
թիւննին մէյմըն ալ չկրկնեց . իրեքին
հիւանդութիւնն ալ անանկ թեթե-
ացաւ որ ութը ամիսը մէյմը կամ տա-
րին մէյմը կը բռնէր . տասնըմէկ հոգի
շատ տարբերութիւն իմացան , ու բա-
ւական առողջացած՝ հիւանդանոցէն
ելան . վեց հոգւոյ միայն աս դեղս
չգորեց :

1 Guérin.

3 Ձիւն :

2 Թո-ւարժ , սար , Կեմալէ :

4 Շիւթ :